

El control polític dels estudiants de medicina en la postguerra

Josep M. Calbet Camarasa

En acabar la guerra civil (1936-1939) les noves autoritats van imposar un nou model d'estudis. En el camp de la docència mèdica les innovacions pedagògiques de la universitat autònoma de Barcelona foren suprimides i es va proposar un altre estil universitari. Els nous trets fonamentals serien la mentalitat centralitzadora i uniformadora de les autoritats militars triomfants.

En el camp de docència universitària, el franquisme, va disposar d'una eina d'extraordinària utilitat per a dominar, dirigir i controlar les reivindicacions estudiantils: el Sindicato Español Universitario (SEU). Testimonis de l'època ens han explicat les vexacions i agressions de que van ser víctimes alguns estudiants de medicina per part dels manaires i pinxos del SEU i de la Falange Española. I n'eren víctimes pels motius més nimis que hom pot imaginar. Motius però, que van ser considerats o interpretats com a desviacions polítiques. Les parets dels soterranis on hi ha avui la secretaria de la facultat de medicina encara podrien parlar-nos de moltes d'aquestes agressions. Agressions i pelades al zero per part dels que se sabien protegits i mimats per les autoritats político-militars i pel claustre docent. Per matricular-se d'algun curs els estudiants de medicina havien d'estar afiliats obligatòriament al SEU, d'acord amb la "Ley de Ordenación de la Universidad Española, capítulo 5º, artículo 34, apartado a/ y el capítulo 9º, artículo 70, apartado b". Les llistes d'admesos eren exposades al Rectorat i a la delegació del SEU. I en el cas de que en aquesta delegació fos suprimit algun nom significava que aquell estudiant no podia continuar els estudis. Era per tant més important la llista del SEU que la del Rectorat.

La intencionalitat d'aquesta nota és exhumar un protocol que obligatòriament havien d'omplir els estudiants de medicina per a poder-se matricular. Aquest protocol era lliurat especialment als qui consideraven com a possibles enemics polítics o desafectes al règim, d'acord amb els antecedents familiars que es tenia de l'estudiant. Això va motivar que molts es veiessin impeditos d'estudiar medicina. Alguns altres ho van poder solucionar amb un trasllat d'universitat. Una vegada

omplert aquell protocol per l'estudiant era revisat pels representants falangistes El seu visiplau era condició sine qua non per a poder-se matricular. Entre els qui podien donar aquest visiplau recordem a Alberto de Grau, que era delegat del SEU (Districte IX) i encarregat dels fitxers d'Informació. A Jorge Carreras Ribas i Antonio de Sierra, també encarregats dels fitxers del Servei d'Informació del SEU, A Guzmán Zamorano Ruiz que era Cap del Districte Universitari del SEU, a José María Lailla Torres, secretari administratiu del districte universitari de Catalunya i Balears, i a José Espriu Castelló.

En canvi si es demostrava adhesió a les idees dels militars revoltats no calia fer l'examen d'ingrés a la universitat. D'aquesta manera amb només els mèrits polítics guanyats al servei del govern de Burgos, molts van poder ingressar a la universitat encara que no tinguessin una suficient preparació.

En la nostra època d'ingrés a la facultat (els anys 50) no recordem que encara s'obligués a omplir el protocol del SEU, del qual parlem. Només recordem que abans de començar una classe d'anatomia amb el professor Manuel Taure Gómez se'ns va anunciar una visita. Aleshores va entrar amb l'uniforme de falangista Enrique Lience Durán. Si no hagués estat un uniforme que evocava tanta por i esgarriança en aquell moment, segur que hauríem esclafit de riure. Aquell alumne de medicina amb una panxeta incipient ens va fer una arenga per a invitar-nos a col·laborar activament amb el SEU i va acabar amb la salutació feixista i amb els crits de rigor de Viva Franco! i Arriba España!. Vam quedar que ni amb un ganivet s'hauria pogut tallar aquell glaç general.

En els mateixos anys cinquanta qualsevol llicenciat que fes una oposició per a ingressar a l'Hospital Clínic necessitava un paper on Antonio Pelegero Barceló, "Jefe del Servicio de Información e Investigación de Falange Española Tradicionalista y de las JONS" certifiqués que l'opositor era afecte al "Glorioso Movimiento Nacional" i sense aquest paper no hi havia cap catedràtic que s'atrevisés a acceptar-lo.

Encara el 1968 qualsevol professor per a exercir a la universitat havia de fer el següent jurament: "Juro servir a España, con absoluta lealtad al Jefe del Estado, estricta fidelidad a los Principios básicos del Movimiento Nacional y demás Leyes fundamentales del Reino..."

Dit això passem a transcriure el protocol:

DELEGACION DE MEDICINA BARCELONA

Antes de llenar esta hoja, reflexiona y comprende que para el SEU le representa poco trabajo comprobar si tus manifestaciones son exactas y recuerda que en caso de no serlo, incurres en grave responsabilidad.

exercir la seva omnímoda prepotència sense baixar mai la guàrdia. Hi havia alguns estudiants que servien en la què ells en deien "primera linea" de la Falange que denunciaven qualsevol ve l·leïtat encara que fos en tó humorístic. La ferotge disciplina vertical que van imposar els vencedors de la guerra era molt ben vista per la majoria dels catedràtics. Perquè ells se sentien còmodes en aquella esterilitzant atmosfera.

A les darreries de 1952 les Joventuts Mèdiques de l'Acadèmia de Ciències Mèdiques volien evocar en certa manera aquell entranyable Agrupament Escolar creat el 1915. Per això Joventuts Mèdiques van protagonitzar un tímid intent de redreçament de les entitats estudiantils al marge de les creades per la Falange. Però les circumstàncies no eren encara prou madures. El representant de Joventuts Mèdiques era el senyor Huix. I aquest va resumir la situació en tres punts:

1. El SEU s'oposa a que Joventuts Mèdiques disposi d'un tauler d'anuncis propi a la facultat de medicina.
2. Totes les activitats s'han d'exposar al tauler del SEU i amb la prèvia autorització d'aquest en tots i cadascun dels anuncis.
3. Un delegat del SEU ha de formar part de la Junta Directiva de Joventuts Mèdiques.

Si no s'accepten aquestes condicions -va dir Huix- Joventuts Mèdiques no pot fer cap activitat. I si s'accepten serà un simple apèndix, amb cara neta, de la Falange.

Aleshores per a trobar una sortida aïrosa es va posar la confiança en el catedràtic Agustín Pedro Pons. Aquest s'havia convertit en el més genuí representant de la medicina franquista a casa nostra. És per això que els sectors més reaccionaris sempre li van tenir i li tenen un agraït respecte. Cal recordar que l'11 de desembre de 1933 va signar un manifest en contra del Patronat de la Universitat Autònoma. Els altres signants foren Pere Nubiola, Salvador Gil Vernet, Angel Ferrer Cajigal, Jaume Peyrí Rocamora, Manuel Taure Gómez i tres catedràtics de parla castellana Mariano Soria Escudero, Antonio Salvat Navarro i Gregorio Vidal Jordana. Curiosament els dos últims va ser separats de la docència en acabar la guerra. En canvi tots els altres signants van seguir en la seva càtedra. Creiem que la seva signatura en aquell manifest hi va fer el seu pes.

Recordem també que per ordre governativa Pedro Pons va ser nomenat president de la nova "Academia de Ciencias Médicas" en acabar la guerra. En aquesta acadèmia i en la sessió del 16 de maig de 1940 hi va presentar la comunicació "Enfermedades por insuficiencia alimenticia observadas en Barcelona durante la guerra (1936-1939)". Després es va publicar ampliada i signada l'octubre de 1940 (Barcelona, Colección Española de Monografías Médicas, 1940, 124 pp).

Es tracta d'un dels pamflets polític-mèdics més servils i sectaris que s'hagin publicat. Per exigències del guió polític del moment tota la bibliografia és alemanya. I poca casuística pròpia, tot i que el 1940 -ja acabada la guerra- tampoc hauria tingut masses dificultats per omplir les seves sales amb malalts per insuficiència alimentària. En aquest pamflet ens recorda només, la fam dels obrers en la zona republicana i en canvi diu que els oficials militars anaven ben alimentats. Ho passaven pitjor -segons ell- els obrers que els presoners de les "xeques". I això seria així perquè els obrers havien de caminar i en canvi els presoners havien de romandre quietos i no malgastaven calories. Però si Pedro Pons volia parlar dels efectes de la insuficiència alimentària no li calia limitar-se a l'època republicana sinó incloure tot el període per ell viscut, ja que l'any 1940 també hi havia fam a Barcelona. Per això hem parlat d'un pamflet servil i sectari.

Aquest servilisme també explica que presidís l'Acadèmia de Ciències Mèdiques durant tants anys (1939-1958). Tot i que alguna vegada va fer el gest de volguer dimitir, les llàgrimes dels companys de Junta ho van impedir. I quan va arribar el 1958 i va deixar el càrrec Garriga Roca va afirmar que amb un altre president "tot hauria estat pitjor".

Si hem recordat aquests fets és per a comprendre que Joventuts Mèdiques es van equivocar en confiar en Pedro Pons. Tot i l'interès d'aquest per la joventut no va fer res -per a tenir a la facultat d'on també era ell catedràtic- un modest tauler d'anuncis per un sector de l'acadèmia que presidia. I quan el desembre de 1953 el senyor Huix va dir que havien escrit un himne per les Joventuts Mèdiques, Pedro Pons va egigir que abans de publicar-se "pase por la censura de la Junta de la Academia. Y así se aprobó por unanimidad".

Una sortida airosa per a Joventuts Mèdiques va ser l'oferta de l'Institut Britànic d'associar-s'hi. Caldria encara passar molt temps per a que Joventuts Mèdiques poguessin aixecar el cap.

Mentrestant Pedro Pons tingué l'habilitat de de fer veure que canviava la camisa. De faccions fredes i galtes adiposes va venir un moment en que va creure que calia jugar amb unes altres cartes. I a l'altra balança de la seva actitud política cal esmentar que amb Valls Taberner i Recasens Casals va fer un patronat per a salvar el teatre Romea. Va prologar les obres de Francesc Curet "Història del teatre català" i la de Joan Torrent i Rafael Tasis "Història de la premsa catalana". I el 1969 va acceptar la presidència d'honor de la Universitat catalana d'estiu (Prada de Conflent 20-30 d'agost de 1969).